

A Tijd - Luk Vanmaercke

Kerk & Leven

We hebben meer vrije tijd dan ooit, maar dat voelt lang niet altijd zo. Luk Vanmaercke pleit voor echt tijd maken en voor onverdeelde aandacht.

Een van de grootste paradoxen van onze hedendaagse samenleving schuilt in onze beleving van de tijd. Veel mensen hebben voortdurend het gevoel dat ze te weinig tijd hebben. Te weinig tijd voor hun gezin, voor het werk, voor de moestuin of om te sporten. Nochtans hebben we meer vrije tijd dan ooit tevoren. Waarom botst dat feit dan met ons aanvoelen?

Nuchter bekeken hadden onze voorouders het drukker dan wij.

Uit onderzoek blijkt dat we vandaag minder uren werken dan ooit voorheen. Wij kennen kortere werktijden, betaalde vakanties, weekends en tijdskrediet. Bovendien daalde het aantal uren dat we besteden aan huishoudelijke taken, met dank aan de wasmachine, de droogkast, de vaatwasser, de microgolfoven en allerlei kant-en-klare voedingsmiddelen. We kunnen ook – dankzij de dienstencheques – meer dan ooit een beroep doen op huishoudelijke ondersteuning. Vroeger konden enkel de rijken zich dat veroorloven.

Bij dat alles past een kanttekening. Wanneer het gaat over onze tijdsbesteding, bestaan er aanzienlijke verschillen tussen mannen en vrouwen. Vrouwen besteden nog altijd heel wat meer uren aan huishoudelijke taken en aan de opvoeding van de kinderen. Mannen werken een vergelijkbaar aantal uren extra op de arbeidsmarkt. Mannen hebben wat meer vrije tijd dan vrouwen, terwijl vrouwen iets meer slapen en wat meer tijd uittrekken voor persoonlijke verzorging.

Al bij al groeit de tijdsbesteding van mannen en vrouwen toch steeds meer naar elkaar toe.

En voor beide groepen geldt: we werken minder dan onze voorouders en we hebben meer vrije tijd.

Altijd een deadline

Die feitelijke vaststelling is in strijd met ons gevoel. We hebben immers de indruk dat we permanent van hot naar haar lopen, dat we alles tegelijk moeten doen, dat er altijd een deadline is, dat we onvoldoende tijd hebben voor onszelf.

We wanen ons circusartiesten die tien borden tegelijk op stokjes draaiende moeten houden.

Het gevolg? We voelen ons gestrest en overwerkt. Almaar meer mensen gaan geestelijk of lichamelijk kopje onder en moeten noodgedwongen afhaken. Het aantal burn-outs en depressies beleeft een historische piek.

Het valt niet mee een sluitende verklaring te vinden voor de kloof tussen onze objectieve tijdsbesteding en ons subjectieve tijdsgevoel. Worden we op de arbeidsmarkt uitgeperst door prestatiedruk of leggen we te veel druk op onszelf? Wordt er te veel van ons verwacht of koesteren we zelf te hoge verwachtingen? We

hebben allemaal het gevoel dat we moeten uitblinken, terwijl we misschien zouden moeten ijveren voor het recht om gewoon middelmaat te zijn.

Beginnen in ons hoofd

Zelfs de momenten waarop we ons ontspannen, zijn vaak gericht op competitie en prestatie. Gewoon even joggen, tuinieren of kokkerellen volstaat niet meer. We delen onze recordtijden via Facebook of gooien plaatjes van een perfecte moestuin of hoogstaande gerechtjes op Instagram. Wat ontspanning zou moeten zijn, wordt een dwangmatige poging om steeds beter te doen. Overigens, doordat we permanent online zijn, vermengen we zelf alle vormen van tijdsbesteding. Waar eindigt ons werk? Waar begint onze tijd voor gezin of ontspanning? Een klassieke weekindeling, met respect voor de zondagsrust, is nog zo gek niet.

Willen we de tijd opnieuw onder controle krijgen, dan moeten we in ons hoofd beginnen. We kunnen pas echt het gevoel krijgen dat we tijd voor iets hebben, als we er zelf tijd voor maken. Met onverdeelde aandacht.

We hebben momenten nodig die we honderd procent besteden aan ons gezin, aan onze hobby, aan rust of stilte.

Voor wie daar moeite mee heeft alvast dit advies: probeer eens op zondag naar de mis te gaan. Dan heeft u alvast één keer per week een zalig onverstoord uurtje.

Luk Vanmaercke - gepubliceerd op woensdag 23 augustus 2017, Kerknet

B Het prachtige gedicht 'Tijd' van Rutger Kopland (1934-2012)

Tijd

Tijd – het is vreemd, het is vreemd mooi ook
nooit te zullen weten wat het is

en toch, hoeveel van wat er in ons leeft is ouder
dan wij, hoeveel daarvan zal ons overleven

zoals een pasgeboren kind kijkt alsof het kijkt
naar iets in zichzelf, iets ziet daar
wat het meekreeg

zoals Rembrandt kijkt op de laatste portretten
van zichzelf alsof hij ziet waar hij heengaat
een verte voorbij onze ogen

het is vreemd maar ook vreemd mooi te bedenken
dat ooit niemand meer zal weten
dat we hebben geleefd

te bedenken hoe nu we leven, hoe hier
maar ook hoe niets ons leven zou zijn zonder
de echo's van de onbekende diepten in ons hoofd

niet de tijd gaat voorbij, maar jij, en ik
buiten onze gedachten is geen tijd

we stonden deze zomer op de rand van een dal
om ons heen alleen wind

Verschenen in *Over het verlangen naar een sigaret*, uitg. Van Oorschot, 2001

Lees hieronder een interview met Rutger Kopland over zijn gedicht 'Tijd'

Tijdens de zomer van 2001 sprak NRC-redacteur Marjoleine de Vos met dichters over een van hun gedichten. Zo ook met de woensdag overleden Rutger Kopland. Lees hieronder het gesprek terug.

Het gedicht 'Tijd' van Rutger Kopland (1934) verscheen 31 december 2000 op de opiniepagina van deze krant. Het wordt opgenomen in zijn in september te verschijnen twaalfde dichtbundel *Over het verlangen naar een sigaret*, waarin tijd en vergankelijkheid in bijna elk gedicht een rol spelen.

U schrijft dat het 'vreemd mooi' is om niet te zullen weten wat tijd is.

“Het is vreemd dat het je gaat duizelen als je nadenkt over wat tijd is. Alsof het woord 'tijd' je een ruimte of een verte in laat kijken. Nadenken over de tijd geeft dat vreemd mooie, eindeloze gevoel. Als je dat woord laat rondspoken creëert het een vreemde maar ook aangename leegte. Een fysicus noemde me laatst een definitie van tijd: 'Time is Nature's way to keep everything from happening all at once.' Je begrijpt dat het je dan gaat duizelen.”

Grammaticaal is het niet mogelijk om naar tijd met 'het' te verwijzen.

“Ik heb daar lang over gearzeld, maar ik vond dat ik hier terecht kwam bij een kwestie die zo algemeen is, dat het me beter leek om niet alleen maar naar die tijd te verwijzen. 'Het' verwijst ook naar het gevoel waarmee dit denken over de tijd gepaard gaat.”

U breekt de eerste regel zo af dat pas bij doorlezen duidelijk wordt dat de zin verder gaat.

“Bij een enjambement moet de regel liefst op zichzelf gelezen kunnen worden. Dat is niet altijd mogelijk, maar dat is wel de mooiste of beste vorm. Het is verrassend als er een kleine verschuiving ontstaat in de loop van je denken. Maar het moet niet al te nadrukkelijk zijn - ik zou een regel bijvoorbeeld niet meer op 'nooit' laten eindigen. Dat zijn van die grote woorden, die moet je niet te veel op prominente plaatsen zetten.”

Wat is dat 'oudere' dat in ons leeft?

“Er leeft veel in mij dat stamt uit de tijd van voor ik bestond, bagage die mijn ouders en grootouders met zich meedroegen, geluiden, spullen, woorden, verhalen, beelden. Alsof ik hier wil zeggen: zo tijdelijk zijn we nu ook weer niet. Je bent onderdeel van een keten. Sommige dingen in mij zullen ook wel blijven bestaan als ik er niet meer ben, in de mensen die mij gekend hebben en die iets meenemen van wat ik bij me had.”

Dit gedicht begint en eindigt met twee strofes van twee regels, daartussenin tellen ze drie regels.

“Dat is expres. Ik had een aantal concrete beelden in mijn hoofd die ik wilde gebruiken om het over de tijd te hebben, zoals een baby en Rembrandt. De beginstrofes zijn een introductie, ze zijn vager en abstracter, die zeggen zoiets als ‘laten we eens nadenken over de tijd’. Dan komt het gedicht tot ontplooiing, in de drieregelige strofes, en dan ebt het weer weg. Als iets dat zich toevouwt, zich weer neerlegt. Zoals een muziekstuk dat kan doen.”

Wat krijgt een baby mee?

“Hij krijgt genetische bagage mee. Een pasgeboren kind kijkt op zo’n vage manier de wereld in, het kijkt eigenlijk niet, het heeft een ingekeerde blik.”

Alsof het zich iets herinnert, maar waarvan?

“Toen ik aan dit gedicht werkte heb ik ook aantekeningen gemaakt over de stamboom die een oom van mij stuurde, waarop de eerste Rutger in onze familie voorkomt. Niemand weet meer wie of wat hij was, en ik loop met zijn naam en een paar genen van hem door het leven. Daar refereert dit aan, alsof het kind al ligt te denken over z’n afstamming. Hij komt uit het verleden naar ons toe, daar heeft-ie z’n ‘herinneringen’ aan, die neemt hij mee.”

Waarom schrijft u ‘portretten van zichzelf’ in plaats van ‘zelfportretten’?

“Ik vind dat dit beter loopt. Het is ook alsof de afstand van hemzelf tot zijn portretten op deze manier duidelijker wordt. Die afstand wekt de ontroering. Dat is trouwens altijd zo. Kunst ontroert door de afstand van het verbeelde, niet door de symbiose met, of het opgaan in het onderwerp.”

Waarom kijkt Rembrandt ‘voorbij onze ogen’ en niet voorbij onze blik of iets dergelijks?

“Dat heeft iets met al die open o-klanken te maken, dus een muzikale reden. ‘Vorbij onze ogen’ heeft ook het voordeel dat het zowel naar buiten als naar binnen gericht kan zijn: voorbij waar je ogen nog toegang toe hebben, de dood in, de toekomst in, en voorbij waar onze ogen beginnen te kijken, dus achter de ogen, in het hoofd. Alsof het oog een glas is tussen onszelf en de wereld.

“Die blik van Rembrandt is het spiegelbeeld van die van het pasgeboren kind. De afwezige blik van de baby en die van de oude man kijken beide in een virtuele tijd, het verleden en de toekomst. Daarmee staar je hetzelfde gat in.”

Wat is de reden dat u in de eerste regel van de vijfde strofe de woorden ‘te bedenken’ erbij zet?

“Als ik die weggelaten zou hebben zou het saaier geworden zijn, omdat deze regel dan wel erg op de eerste regel van het gedicht zou hebben geleken. Dat ‘bedenken’ is een neerslag van mijn poging onder woorden te brengen dat alles wat hier staat denken en voelen tegelijk is. Dit bedenken is ook een poging je te verplaatsen in mensen van vroeger die nooit geweten hebben dat wij ooit zouden leven, zoals mensen na ons niets van ons zullen weten.

“Dat het zo is wéét je wel, maar bedenken is iets anders. Dat wij weggevaagd zullen zijn, denk je dat eens in. Ik ben degene van wie later iemand naar een stamboompje kijkend, denkt: ‘hé, ook een Rutger’. Diegene, die Rutger, ben ik nu, maar dan ben ik weg. Dat is op zichzelf niet vreemd, of vreemd mooi, maar het geeft vreemd mooie gevoelens.”

De regels van de volgende strofe nemen in lengte toe, terwijl alle andere in lengte afnemen.

“Niets van wat hier staat is onbedoeld, ook niet wat de vorm betreft. In die eerdere strofes zit telkens veel informatie in de laatste regel, die sluit op een bondige manier het geheel af: dát zag het, dáár gaat het om. In deze strofe eindig ik in een soort gedachte die nog eindeloos zou kunnen doorlopen, de gedachtegang stroomt nog, en dat zie je, de strofe dijt langzaam uit.”

Dus dat gaat niet intuïtief?

“Ik doe het op de tast, maar er is wel over nagedacht. Ik pruts vaak nog aan regellengtes. Het is ook een kwestie van ritme, dit heeft zelfs visueel een ritme.”

In de een na laatste strofe maakt u een zwaai.

“Daar wordt het concreet. Het gaat toch over echte mensen en het heeft ook echte consequenties.”

Het lijkt wel of vooral de lezer doodgaat, er valt veel nadruk op dat ‘jij’.

“Die komma na ‘jij’ vond ik wel noodzakelijk, anders lees je het als ‘jij en ik’, als een paar. Ik wou die twee scheiden, om te benadrukken dat ieder voor zich voorbij gaat, ieder alleen. De eenzaamheid daarvan.”

De laatste strofe lijkt over twee specifieke mensen te gaan.

“Sommige mensen vinden dat ik die regels eraf had moeten laten. Ik vind dat die laatste strofe er helemaal bij hoort, omdat je daar het gevoel krijgt dat er een tipje wordt opgelicht van de sluier waarachter zich die wereld bevindt waarin geen tijd is.

“Als je op de rand van een dal staat en je kijkt om je heen dan is het alsof je door de wind opgenomen zou kunnen worden - mensen die wandelen en in de bergen lopen, weten denk ik precies wat ik bedoel. Die hele natuur die voor je ligt heeft geen besef van tijd. Dan is het alsof je even weet wat het is te leven in een ruimte waarin tijd geen rol speelt.”

Maar u geeft wel een precieze tijdsaanduiding: deze zomer.

“Het is een paradox, en voor mij een aangrijpende paradox.”